

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף פז

סומא אין לו בושת: סומא שבייש פטור מתשלומי 'בושת'.

מאי טעמא דר' יהודה: שהיה פוטרו מכל המצוות שבתורה, שנאמר "זאת המצוה החקים והמשפטים", מי ששייך ב'משפטים' דהיינו דיני ממונות שייך ב'מצוות וחוקים' דהיינו במצוות התורה, וכיון שסומא אינו בכלל משפטי ממונות לכן אינו חייב במצוות.

אמר רב יוסף: רב יוסף היה סומא, ובהתחלה היה אומר שמי שיאמר לי שההלכה כר' יהודה שסומא פטור מן המצוות אני יעשה יום טוב לחכמים, לפי שלמרות שאני לא מצווה לעשות ובכל זאת אני עושה הרי ששכרי מרובה. אבל עכשיו ששמעתי את דברי ר' חנינא שאמר שמי שמקיים מצוות מחמת שהוא מצווה שכרו גדול יותר ממי שאינו מצווה לעשות ובכל זאת עושה, הרי שמי שיאמר לי שההלכה אינה כר' יהודה אני יעשה יום טוב לחכמים, לפי שאם אני מצווה לעשות שכרי מרובה.

משנה: ושור אינו משלם אלא נזק: ופטור מצער ריפוי שבת ובושת, שנאמר "ואיש כי יתן מום בעמיתו כפֿאֿשר עֿשה כֿן יעֿשה לו" ואנו דורשים "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו.

ופטור מדמי ולדות: שנאמר "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה", ואנו דורשים "אנשים" ולא שוורים.

המכה את אביו ואמו ולא עשה בהם חבורה: המשנה כתבה שלא עשה בהם חבורה לפי שאם עשה בהם חבורה הוא חייב מיתה ואינו משלם ממון, ולכן רק אם לא עשה בהם חבורה חייב.

וחובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכלן: אף שהחובל בחבירו ביום הכיפורים חייב מלקות, והרי הדין הוא שאין אדם לוקה ומשלם, לגבי חבלה לוקה ומשלם, לפי שהתורה ריבתה שמשלם.

חרש שוטה וקטן שחבלו באחרים פטורים: לפי שאינם בני עונשים.

העבד והאשה: שחבלו באחרים פטורים, לפי שאין להם מה לשלם, שמה שקנה עבד קנה רבו ומה שקנתה אשה קנה בעלה, ולכן הם **משלמין לאחר זמן** כלומר לאחר שהתגרשה האשה והתשחרר העבד חייבים לשלם, לפי שכבר בהתחלה הם היו חייבים לשלם אלא שאז לא היה להם מהיכן.

גמרא: החובל בבת קטנה של אחרים: מי מקבל את דמי החבלה? האם כיון שהתורה הקנתה לאביה את כל 'שבח נעורים', דהיינו שאפילו כסף קידושיה שייכים לאב הרי שגם דמי החבלה שייכים לו, לפי שהחובל הפחית את שוויה וכעת אביה יקבל עבור קידושיה פחות כסף בגלל החבלה, או שאמנם 'שבח נעורים' שייך לאב לפי שהוא יכל להשיא אותה למנוול ומוכה שחין דהיינו שיכול להשיאה למי שירצה ולכן כסף קידושיה שייכים לו, אבל חבלה אינה שייכת לו, לפי שאינו רשאי לחבול בה. (אין אדם רשאי לחבול בבתו, שנאמר "אַרְבָּעִים יִכּוּ לֹא יִסִּיף פֶּן יִסִּיף לְהַכּוֹתָ עַל אִלָּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחֲרֶיהָ לְעֵינֶיךָ", ומכאן לומדים שאסור להכות אדם מיישראל).

קושיא: מיתבי החובל בעבד עברי וכו': אם הוא חבל בעבד עברי שלו, הוא פטור מלשלם לו את 'השבת'. משום שהפסד ימי העבודה בכל מקרה שייך לאדון, והוא האדון של העבד. ואם כן הרי גם לגבי ביתו לכאורה האב צריך לקבל את 'השבת', כי מעשי ידיה של הבת שייכים לאב והוא המפסיד את ה'שבת' שלה.

ומכאן קושיא על רב שאמר שלא זיכתה תורה לאב את התשלום על החבלה של ביתו.

אמר אביי: רב מודה באמת לגבי 'שבת' שהכסף הולך לאב, עד שהיא תהיה בוגרת שאז מעשי ידיה שלה וממילא גם ה'שבת' שלה.

קושיא: מיתבי החובל בבנו גדול: אב שחבל בבנו הגדול צריך לשלם לו את דמי החבלה מיד, אבל אם חבל בבנו הקטן הוא קונה בכסף הזה 'אוצר' עבור הבן (ויתבאר להלן מהו). אב שחבל בבתו הקטנה פטור כי בכל מקרה הכסף של החבלה אמור ללכת אליו, ואפילו אחרים שחבלו בה צריכים לתת את הכסף לאביה.

קושיא על רב שאמר שהאב לא זוכה בכסף החבלה.

תירוץ: הכי נמי בשבת: המשנה מדברת רק על 'שבת', שאת זה החובל בבתו הקטנה פטור מלשלם לה כי הרי מעשי ידיה שלו, וכן אחרים שחבלו בה צריכים לשלם לאב את ה'שבת' מאותו הטעם.

הגמרא מקשה על הברייתא:

קושיא: ובבבא גרסא יתן לו מיד? ורמינהו: בברייתא הקודמת כתוב שהחובל בבנו הגדול צריך לשלם לו, ואילו בברייתא כאן כתוב שהוא פטור.

תירוץ: אמרי לא קשיא: בברייתא השנייה מדובר שהבנים 'סמוכים על שולחנו' כלומר שהם גרים בביתו והוא מפרנס אותם, ולכן הוא לא צריך לשלם להם אם חבל בהם, כי חששו חכמים שאם הוא יצטרך לשלם להם תפתח איבה ביניהם והוא יסלק אותם מביתו ויפסיק לפרנס אותם. אבל בברייתא הראשונה מדובר שהם לא סמוכים על שולחנו ולכן הוא חייב לשלם להם.

קושיא: במאי אוקימתא לקמייתא: את הברייתא הראשונה העמדת בילדים שאינם סמוכים על שולחן אביהם. ואם כן מדוע הברייתא אומרת שהחובל בביתו הקטנה פטור וכן אחרים שחבלו בה משלמים לאביה, והרי הכסף אמור להגיע אליה כדי שתוכל לפרנס את עצמה.

ואפילו למ"ד יכול הרב לומר לעבד: נחלקו התנאים במסכת גיטין האם האדון יכול לומר לעבדו 'עשה מלאכה ואיני מפרנס אותך', או שאם הוא עושה לו מלאכה הוא חייב לפרנס אותו.

גם למ"ד שהוא יכול לומר לו כן - זה רק בעבד כנעני שהאדון אומר לו 'תעשה את עבודתך כל היום ובערב תחזר על הפתחים ותקבץ נדבות ותאכל', אבל בעבד עברי לכולי עלמא אינו יכול לומר לו 'עשה עימי ואיני זנך'. ואם כן כל שכן שהאב לא יכול לומר לביתו שתיתן לו את מעשי ידיה והוא לא יפרנס אותה. ועל כן אם הוא לא מפרנס אותה מעשי ידיה שלה וממילא גם ה'שבת' שלה.

תירוץ: כדאמר רבא וכו' לא נצרכה אלא להעדפה: כמו שרבא בריה דרב עולא אמר במסכת כתובות, נאמר גם כאן. מדובר במקרה שה'שבת' הוא סכום גדול יותר ממה שהיא אוכלת, והברייתא אומרת שהכסף המיותר הולך לאבא ולא לבת.

קושיא: במאי אוקימתא לברייתא: את הברייתא השנייה העמדת בילדים הסמוכים על שולחן אביהם. ואם כן מדוע הברייתא אומרת שאם הוא חבל בבנים

של אחרים הוא צריך לשלם להם את הכסף, והרי מכיון שהם סמוכים על שולחן אביהם הכסף אמור להגיע לאבא שלהם!

תירוץ: אמרי כי קא קפיד: האבא מקפיד רק על כסף שהוא צריך להוציא מכיסו, ולכן כשהוא חובל בכניו הוא פטור מלשלם להם כדי שלא תתפתח איבה ביניהם. אבל על כסף שמגיע להם מבחוץ, הוא לא מקפיד אם הם יקבלו אותו לעצמם.

קושיא: והא מציאה: ילדים הסמוכים על שולחן אביהם שמצאו מציאה, המציאה הולכת לאבא כי הוא מקפיד על כך וחששו חכמים לאיבה שתתפתח ביניהם (כמבואר במסכת בבא מציעא). והרי המציאה מגיעה מ'העולם' ולא מכיסו של האב ובכל אופן הוא מקפיד!

תירוץ: אמרי רווחא דקאתי: רווח שמגיע לבנים מהעולם בלי צער (כגון מציאה), האב מקפיד על כך. אבל רווח שמגיע להם בגלל הצער של החבלה, האב לא מקפיד אם הכסף הולך אליהם ולא אליו.

קושיא: והא התם: והרי כבריייתא הראשונה כתוב שאחרים שחבלו בבתו הקטנה חייבים לשלם לאביה. ושם יש לה צער ובכל אופן האב מקפיד!

תירוץ: אמרי התם דגברא קפדנא הוא: כבריייתא הראשונה מדובר בילדים שאינם סמוכים על שולחן אביהם, ואם כן מדובר באב קפדן שהרי הוא לא מוכן לפרנס את בניו, ולכן הוא גם מקפיד על תשלום על חבלה שמשלמים לילדיו. אבל כבריייתא השני מדובר בילדים שסומכים על שולחן, ואם כן הוא לא איש קפדן, ולכן הוא גם לא מקפיד על רווח שמגיע אליהם מחמת צער.

הבריייתא אמרה שלילדים קטנים עושים 'סגולה' בכסף של החבלה.

מאי סגולה: מהי 'סגולה'? **תשובה:** **ספר תורה:** האב קונה ספר תורה לבן. הבן לומד בו ו'אוכל את הפירות', ו'הקרן' כלומר הספר תורה עצמו נשאר לו (רשב"ם ב"ב). **דיקלא דאכיל מיניה תמרי:** האב קונה לו עץ דקל, הבן אוכל את הפירות ו'הקרן' כלומר העץ נשאר לו.